

‘Liegen is een *groot* goed’

drs. Patrick van Veen

Organisaties gaan naar de verdorven, overheden zijn corrupt en eerlijke mensen kun je nauwelijks nog vinden. Integriteit moet hoog op de agenda staan en gesjoemel in de marge moet maar eens afgelopen zijn!

Ik krijg regelmatig de indruk dat we een heel erg onbetrouwbaar volkje zijn, omdat veel bedrijven en overheden integriteit op de agenda zetten en we handboeken volschrijven met richtlijnen voor integer handelen.

Als bioloog wil ik juist een pleidooi houden voor minder integer gedrag en dat we de leugen moeten koesteren. Het is een pleidooi om uit de vreselijke kramp te komen waarin we stoppen met handelen om te voorkomen dat we aangesproken worden op ons gedrag. Het is een pleidooi om de mens ook weer mens te laten zijn.

Vanaf ons tweede levensjaar zijn we verbonden met de leugen. Kinderen gaan zich tussen de 18 en 24 maanden voor het eerst herkennen in een spiegel, een eigenschap die we onder andere delen met chimpansees, orang-oetans en bijvoorbeeld olifanten. In het dierenrijk zijn dit de meest manipulatieve wezens. Zelfherkenning zorgt ervoor dat je je kunt verplaatsen in de waarneming van de ander, kennis die je kunt gebruiken om te manipuleren en te liegen.

Tijdens een recent experiment lieten we chimpansees kiezen tussen druiven en bleekselderij. Het eerste is hooggewaardeerd voedsel met veel suiker, het andere is alledaags eten dat niet altijd van harte wordt geconsumeerd. Om toegang te krijgen tot dit

voedsel moest een chimpanseevrouw een knop indrukken: een gele voor een druif en blauwe voor bleekselderij. Tot onze verbazing koos de chimpanseedame vaker voor blauw en dus bleekselderij dan voor overheerlijke druiven. In eerste instantie dachten we dat ze het experiment niet snapte, maar door het analyseren van camerabeelden bleek dat ze alleen bleekselderij koos als andere chimpansees in de buurt waren, zij mochten dan de bleekselderij graag afnemen. Maar als de anderen weg waren koos onze testdame onmiddellijk voor druiven totdat de andere terug kwamen waarop ze weer overstapte op bleekselderij.

Blijkbaar hebben wij mensen een natuurlijke aanleg tot liegen en manipuleren die we delen met chimpansees. Maar als dit gedrag

zo nadrukkelijk ontwikkeld is, is er dan niets goeds?

Natuurlijk zullen sceptici zeggen dat we verder ontwikkeld zijn dan apen, maar dan een andere overweging. Bij jonge kinderen zijn we snel geneigd om eerlijk gedrag te corrigeren: oprechte opmerkingen over overgewicht van anderen of lelijke kleding proberen we in de kiem te smoren. Bij kinderen met autisme die niet slagen voor de spiegeltest bestempelen we hun onvermogen om te liegen en hun goudeerlijke gedrag als een gedragsstoornis, waarbij we die kinderen in cursussen sociale vaardigheden de finesses bijbrengen van liegen.

Wat maakt dan dat we in een kramp schieten van een leugen? Wordt de wereld beter en mooier als we altijd eerlijk en oprecht zijn? Iedereen weet dat hij bereid is meer te doen voor een vriend dan een vreemde, is dit dan niet integer?

Het bevoordelen van vrienden heeft een belangrijke functie in de zorg voor elkaar en we verwachten steeds meer dat mensen handelen als sociaal wezen en dat we voor elkaar zorgen. We doen een beroep op onze natuur om als mantelzorger harder te zorgen voor familie en vrienden dan vreemden. We willen dat mensen in hun omgeving participeren. We verwachten dat we lief voor elkaar zijn, wat betekent dat we niet altijd de waarheid spreken en soms woorden inslikken. Een leugentje kan ons zelf bevoordelen maar ook onze groep. Laten we vooral ook de leugen koesteren en niet alles de rug toe keren wat ons ook sociale wezens maakt. 🎓

Patrick van Veen is een gedragsbioloog met een missie: wetenschap en onderzoek toegankelijk en toepasbaar te maken. Hij combineert daarbij onderzoek naar gedrag van mensen en apen en vertaalt deze kennis naar maatschappelijke thema's: sociaal gedrag op de werkvloer, liefde, pesten bij kinderen en de wijze waarop we klanten kunnen verleiden. Als Global-Chair van het Jane Goodall Institute zet hij zich in voor natuurbehoud. Hij schreef onder andere bestsellers als 'Help, mijn baas is een aap!' en 'Dierbare Collega's'. Zijn nieuwste boek is 'Verliefd op je klant'. patrickvanveen@speakersacademy.nl